

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ ГАЛУЗІ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО»

Подліняєва Оксана Олександрівна,

викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Сумського обласного інституту післядипломної освіти.

Анотація. Здійснено аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду щодо використання інформаційно-комунікативних технологій у навчанні історії. Охарактеризовано напрямки використання ІКТ у професійній діяльності вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін загальноосвітніх навчальних закладів України.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, мультимедійні засоби навчання, комп'ютерні навчальні програми, автоматизовані навчальні курси, Інтернет.

Використання ІКТ вчителем суспільно-гуманітарних дисциплін у викладанні дозволяє інтенсифікувати освітній процес, прискорити передавання знань і досвіду, а також підвищити якість навчання й освіти. Про це свідчать дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема, Бикова В. Ю., Жалдака М. І., Спіріна О. М., Кучера О. А., Фоменко А. Т., Хамільтона Р., Річардса К. та інших.

Основою успішного навчального процесу є взаємодія і спілкування, встановлення контактів між людьми, зокрема, учня з учителем, учня з учнем, знаходження ефективних навчальних рішень і виявлення дій, що демонструють готовність й уміння використовувати ІКТ. Саме тому «сучасний фахівець в будь-якій галузі має володіти навичками використання інформаційних і комунікаційних технологій у професійному контексті» [6].

Галузь «Суспільствознавство» має виступати як цілеспрямоване об'єднання, синтез споріднених навчальних предметів у певну інтегровану систему, спрямовану на забезпечення цілісності знань учнів про людину й суспільство, формування у них загальнолюдських цінностей, загальної суспільствознавчої компетентності. Таке об'єднання потребує розробки чітких і обґрунтованих, з точки зору освітніх результатів, шляхів і принципів інтеграції і добору змісту суспільствознавчої освіти з різних наук [4]. Використання ІКТ може стати ефективним інструментом для реалізації такого та інших інноваційних підходів.

Упровадження ІКТ у навчальний процес вимагає розробки і практичного використання науково-методичного забезпечення, створення й ефективного застосування програмних засобів і систем комп'ютерного навчання й контролю знань, системної інтеграції цих технологій в існуючі навчальні процеси й організаційні структури. Але методика впровадження ІКТ в процес навчання ще не достатньо розроблена.

На думку професора В. Ю. Бикова, «використання ІКТ у процесі навчання створює додаткові умови і спричинює появу нових цілей та оновлення змісту освіти, дає змогу досягти значно більших результатів навчальної діяльності, забезпечити для кожного учня, студента формування і розвиток їхньої власної освітньої траєкторії» [2].

Організація навчання з використанням ІКТ призводить до змін у структурі навчального процесу — навча-

льно-методичного, технологічного забезпечення, форм і методів роботи з учнями, а, отже, до необхідності визначення системи дидактичних принципів, що відображають специфіку даного навчання і його реалізацію. Існує певна кількість таких принципів, причому в більшості випадків вони не є новими, а лише доповнюють, уточнюють і конкретизують принципи традиційної дидактики. Серед дидактичних властивостей технологій представлення навчальної інформації можна виділити такі:

- відображення і передавання інформації в текстовому, графічному, звуковому, відео, анімаційному форматі за допомогою освітніх електронних ресурсів;
- можливість швидкого пошуку необхідної інформації;
- можливість закріплення отриманих знань, умінь і практичних навичок;
- можливість оцінювання отриманих знань, умінь і навичок;
- організація спілкування з учителем.

Дидактичні властивості технологій передавання навчальної інформації:

- підготовка, редагування та обробка навчальної, навчально-методичної, наукової інформації;
- зберігання і резервування інформації;
- систематизація інформації;
- поширення інформації в різній формі за допомогою інфокомунікаційних засобів;
- забезпечення доступу до інформації;
- можливість підключення до будь-яких електронних банків і баз даних навчального призначення для отримання необхідної інформації;
- завантаження інформації з різних носіїв.

Принципи організації навчального процесу з використанням електронних засобів навчання відображені в наказі МОНмолодьспорту України «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси».

У цьому документі ІКТ представлені прикладним програмним забезпеченням, мультимедійним ПЗ, електронними засобами навчального призначення (ЕЗНП), педагогічними програмними засобами (ППЗ) навчання та іншими. Зупинимось на основних особливостях використання деяких із цих програмних засобів.

Мультимедійні засоби навчання займають важливе місце у професійній діяльності вчителя суспільно-гуманітарних дисциплін, надаючи такі можливості, які традиційні підручники надати не можуть [3, с. 298].

І.В. Ставицька пропонує різні способи застосування засобів мультимедія в навчальному процесі, серед яких:

- використання електронних лекторів, тренажерів, підручників, енциклопедій;
- розробка ситуаційно-рольових й інтелектуальних ігор з використанням штучного інтелекту;
- моделювання процесів і явищ;
- забезпечення дистанційної форми навчання;
- проведення інтерактивних освітніх телеконференцій;
- побудова систем контролю й перевірки знань і вмій учнів (використання контролюючих програм-тестів);
- створення і підтримка сайтів навчальних закладів;
- створення презентацій навчального матеріалу;
- здійснення проєктивної і дослідницької діяльності студентів тощо.

Електронні бібліотеки. Простий перегляд посилань на ресурси, позиційовані як електронні бібліотеки, показує значну їх різноманітність. Це дає підстави говорити, що саме розуміння того, що таке електронна бібліотека, недостатньо чітке, тому допускає досить велику варіативність форми організації інформаційних ресурсів під назвою «електронна бібліотека». Підтвердженням тому є і наявні в літературі визначення поняття «електронна бібліотека». Так, вільна енциклопедія Вікіпедія дає таке визначення електронної бібліотеки: «Розподілена інформаційна система, що дозволяє зберігати і використовувати різноманітні колекції електронних документів (текст, графіка, аудіо, відео і т. і.) завдяки глобальним мережам передачі даних в зручному, для кінцевого користувача, вигляді». В Енциклопедичному систематизованому словнику-довіднику з інформатики: ЕБ — це бібліотека, у якій документи зберігаються і використовуються в машиночитаній («електронній») формі. На одному з етапів виконання Національної програми з ЕБ у Великобританії («Елеонора») ЕБ була представлена як «Середовище управління мультимедійними матеріалами в цифровій формі, створене для певної сукупності користувачів, організоване для полегшення доступу до змісту матеріалів і обладнане засобами навігації в глобальній мережі».

У той же час аналіз ресурсів з історії, зосереджених у даний час в електронних бібліотеках, показує, що їх можна об'єднати у групи: довідково-енциклопедичні, наукові, освітні та змішані. У свою чергу, з точки зору призначення і використання, у кожній з цих груп доцільно виділити підтипи.

Так, у групі довідково-енциклопедичних ресурсів слід виділити бібліографічні, енциклопедичні та власне довідкові. Вдалим прикладом довідково-енциклопедичного вітчизняного ресурсу вважаємо «ELibUkr» (рис. 1) <http://www.elibukr.org/uk/resursi/resursi-vidkritogo-dostupu.html/>.

У групі освітніх історичних ресурсів має сенс виділяти навчально-методичні, методичні та навчальні ресурси. До навчальних і наукових ресурсів слід застосувати поділ на історичні джерела та інші публікації і матеріали (традиційно позначаються поняттям «література»). Як приклад подібного ресурсу можемо навести Російський загальноосвітній портал (рис. 2) <http://historydoc.edu.ru/>.

У категорії «змішані» має сенс використовувати поділ на відповідні типи, а всередині їх на означені в ко-

Рис. 1

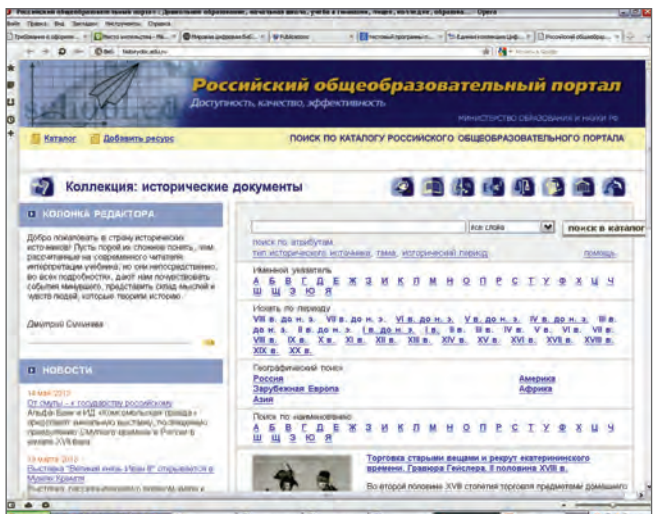

Рис. 2

жному типу підтипу. Прикладом подібного ресурсу може слугувати, приміром, вітчизняний історичний портал http://www.histans.com/?about_0&setfun=short_fun (рис. 3).

Безумовно, що ресурси з історії, як один з видів електронних ресурсів, потрібно класифікувати й опису-

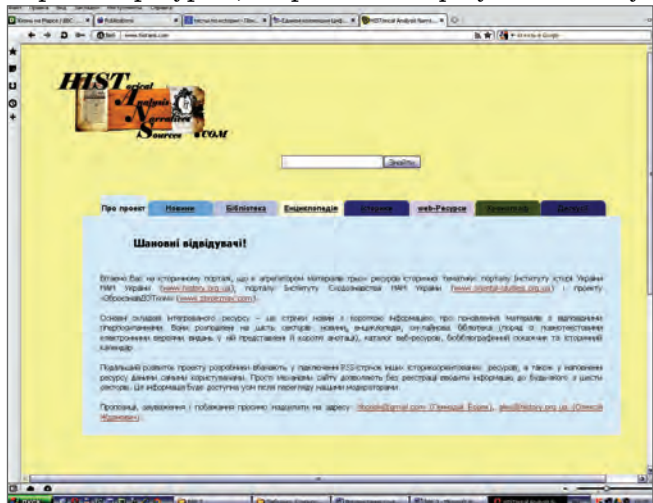

Рис. 3

вати за іншими ознаками: технологічними, типами документів, типами публікацій, типами і форматами даних і т. ін., важливими з точки зору організації і використання. Однак, наведену класифікацію можна покласти в основу для того, щоб оцінити стан і можливості використання в наукових й освітніх цілях ресурсів з історії, представлених в електронних бібліотеках.

Програми-репетитори. Ці навчальні програми орієнтовані на заключний етап навчання (зокрема, на підготовку до іспиту). Прикладом у цій групі є тестуюча програма для школярів і абітурієнтів на CD «Репетитор з історії» (РФ).

Завданняки. ППЗ цього виду дозволяють організувати процес набуття нових знань в захоплюючій формі. Навчальні програми даної групи нагадують ігри, однак містять в собі серйозні навчальні завдання. Наприклад, завдання з історії стародавнього світу містяться на CD «Загадки сфинкса». Існують й авторські розробки подібних програм (рис. 4).

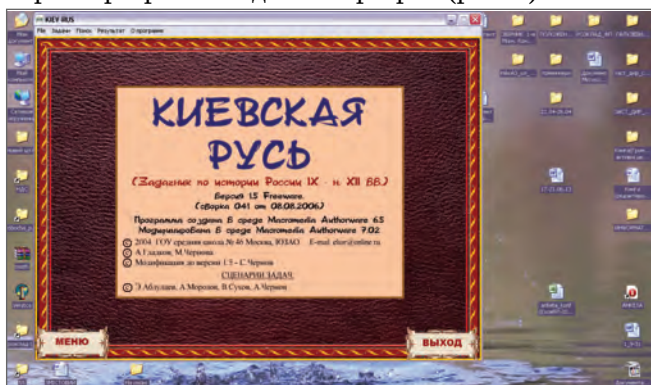

Рис. 4

Електронні підручники поєднують у собі властивості перерахованих вище програм і можуть бути основним інструментом для систематичних занять з предмету. У 1997/98 навчальному році був виданий перший у російській педагогічній практиці комп'ютерний (мультимедійний) підручник з історії: CD «Історія Росії: XX століття». Цей підручник є комплексною навчальною програмою, у якій реалізований замкнений алгоритм навчання [1]. На сайті видавництва <http://www.history.ru/> можна скачати оновлення до даної програми і методичні рекомендації щодо її використання (у тому числі докладний опис варіантів використання підручника на уроках). Пізніше з'явилися віртуальні підручники на CD «Історія Батьківщини IX–XVIII ст.», CD «Історія Батьківщини. 882–1917» та ін.

Цікавим і корисним є російський досвід створення репозиторію «Единая коллекция цифровых образовательных ресурсов» <http://school-collection.edu.ru/>.

Упровадження ІКТ в освітній процес вимагає розробки абсолютно нової методики викладання історії, яка багато в чому пов'язана з дослідними, проектними технологіями. Прикладом освітнього інтерактивного мультимедійного продукту, який з'явився як результат дослідного проекту і громадської ініціативи, може слугувати проект-переможець IV Всеросійського конкурсу «Патріот Росії – 2005» (рис. 5).

Як бачимо, можливості й перспективи використання ІКТ у викладанні історії досить великі, але, на жаль, не поспішають реалізовуватись повною мірою.

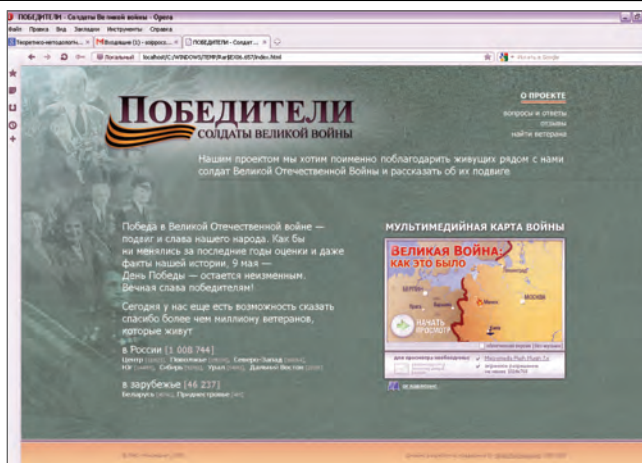

Рис. 5

Надзвичайно важливою у використанні ІКТ на заняттях і поза ними залишається роль учителя. Необхідне розуміння того, що комп'ютер у навчальному процесі — не «механічний педагог», чи «заступник/аналог учителя», а засіб навчання, що підсилює і розширює можливості його навчальної діяльності. Те, що вчитель бажає одержати в результаті використання ПК, необхідно запрограмувати. Попри це, існує гострий дефіцит методичної підтримки вже створених продуктів. Методику використання електронних навчальних посібників ще потрібно створити. Тому вчитель має бути інформаційно й інформативно компетентним.

Отже, нові засоби навчання і нові інформаційні технології вимагають високого ступеня підготовленості, навченості і готовності вчителів застосовувати різні досягнення інформаційних технологій у процесі навчання. Педагогам слід усвідомити, що без удосконалення і розширення своїх знань і навичок у сфері використання інформаційних технологій вони можуть відстати від своїх учнів і тим самим втратити авторитет викладача.

Сучасний учитель — це генератор ідей, організатор, режисер, який визначає ролі і процес навчання, поєднуючи традиційні і новітні методики, прийоми і засоби. Він повинен знайти мотивацію для учня і побудувати його діяльність так, щоб в останнього виникло бажання пізнавати і відкривати нове.

Література

1. Антонова Т.С. Первый компьютерный учебник «История России. XX век» / Т.С. Антонова, Т.В. Батаева // Преподавание истории в школе. — 1998. — №4. — С. 57–61.
2. Биков В.Ю. Модели организационных систем открытой освіти: монография / В.Ю. Биков. — К.: Атіка, 2008. — 684 с.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене. — Рівне: Волинські обереги, 2011. — 522 с.
4. Гриценчук О.О. Теоретико-методологічні основи застосування ІКТ в процесі вивчення суспільствознавчих дисциплін в країнах зарубіжжя та Україні: загальні підходи [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. — 2010. — №5 (19). — Режим доступу до журналу: <http://www.ime.edu.ua.net/em.html>.
5. Корниенко С.И., Гагарина Д.А. Ресурсы электронных библиотек по истории: состояние и проблемы использования // Информационные ресурсы России. — 2008 — №2. — С. 15–16.
6. Смольяникова И.А. Конгресс конференций «Информационные технологии в образовании» [Электронный ресурс] / И. А. Смольяникова // Ресурсы ИКТ как технологическая составляющая учебной среды для формирования иноязычной компетенции. — Режим доступа: <http://ito.edu.ru/2003/II/2/II—2—2196.html> (21.12.12).